

Feature -journalistinen tekstilaji Markus Partanen

"Feature" on laina englannista, jossa sen semanttinen kenttä on laaja. Sana *feature* voi tarkoittaa niin piirrettä, kasvopiirteitä, näyttävää lehtijuttua, tv- tai radioreportaasia kuin pitkää kokoillan elokuvaakin. Mediamaailman kontekstissa "feature"-sanalla on Suomessa vakiintunut käyttö: feature on "human interest -aineistoa sisältävä erikoisjuttu, -artikkeli, -reportaasi tai -ohjelma, joka aiheeltaan pohjautuu usein johonkin uutistapahtumaan mutta on sisältönsä puolesta uutista ajattomampi ja monipuolisempi. Featureksi on usein määritelty kaikki ei-uutismaiset, varsinkin viihdepainotteiset jutut." (Kuutti & Puro 1998, 34.)

Feature on siis kirjoittamistapa, jolle voidaan nimetä tietyt ominaispiirteensä. Feature poikkeavaa uutisesta rakenteeltaan, aiheeltaan ja käsittelytavaltaan. Feature ei ole rakenteeltaan uutisen tapaan ylösalaisin käännetty pyramidi, vaan usein kertomusrakenteen omaava, kokonaan luettavaksi tarkoitettu teksti alkuineen, keskikohtineen ja loppuineen. Usein featuret ovat aiheeltaan *human interest* -tyyppisiä. Siinä missä uutinen pyrkii vain informoimaan, featuren tavoitteena on myös herättää elämyksiä. Feature-jutut eivät ole niin ajankohtaisia kuin uutisaineisto, mutta siitä huolimatta feature-juttuihin pätevät samat journalistisen faktapohjaisuuden ja tarkkuuden kriteerit kuin uutisiin. (Friedlander & Lee 2004, 2–6.)

Journalistisen kirjoittamisen lajityyppinä feature pitää sisällään useita juttutyyppejä. Yleisimmät näistä ovat reportaasi ja henkilökuva. Sana "reportaasi" on johdettu latinan verbistä *reportare* "tuoda tullessaan". Sana vihjaa, mistä reportaasissa on kysymys: joku menee paikan päälle, näkee, kuulee ja palaa kertomaan siitä muille. Reportaasi edellyttää toimittajan paikalla oloa, tapahtumien, ihmisten ja tunnelmien havainnointia. Reportaasilta myös odotetaan persoonallisuutta, kirjoittajan näköisyyttä. Reportaasin keinoin voidaan käsitellä mitä tahansa Nousiaisen mielestä "se sopii parhaiten niin sanottujen tavallisten ihmisten elämän kuvaamiseen, ja sitä useimmiten käytetään". Reportaasin aikamuoto on yleensä preesens. (Nousiainen 1998, 117–118, 125.) Kirjoittamani narratiiviset featuret ovat olleet valtaosin juuri reportaaseja. Henkilökuva eli profiili on henkilöhaastattelua laajempi ja perinpohjaisempi henkilöjuttu, joka maalaa kokonaiskuvan lukijalle julkisuudesta tutusta ihmisestä ja häneen vaikuttavista voimista. Henkilökuva on aiheeltaan ajankohtainen tai ajankohtaistumassa. (Räty 1998, 138.)

Kaunokirjalliset keinot tiedonvälityksen palveluksessa

Osa feature-jutuista voidaan määritellä narratiiviseksi journalismiksi, tekstilajiksi, joka hyödyntää kaunokirjallisuuden kertomatekniikoita. Kirjoitusoppaat käyttävät käsitettä *creative nonfiction*, jonka voisi suomentaa luovaksi faktatekstiksi tai ei-fiktioksi, kuten Lassila-Merisalo tekee (Lassila-Merisalo 2009). Käsite on rinnakkainen narratiivisen journalismin idealle: "[c]reative nonfiction tells a story using facts, but uses many of the techniques of fiction for its compelling qualities and emotional vibrancy" (Cheney 2001, 1). Lassila-Merisalo katsoo kaunokirjallisen journalismin sijoittuvan fiktiivisistä piirteistään huolimatta osaksi mediatekstien kenttää ja niiden lainalaisuuksia (Lassila-Merisalo 2009, 192).

Puhuessani tässä kirjoittelussa narratiivinen featuresta tarkoitan sillä journalistista tekstiä, joka ei ole rakenteeltaan ylösalaisin käännetty pyramidi, vaan muodoltaan vapaa, usein aristoteelista dramaturgista rakennetta noudatteleva kertomus. Feature ei ole aiheeltaan polttavan ajankohtainen, vaan vetoaa lukijan inhimilliseen uteliaisuuteen ja tunteisiin. Tekstinä feature ei ainoastaan informoi, vaan myös viihdyttää. Narratiivinen feature käyttää kaunokirjallisuudesta lainattuja kerronnantekniikoita ja voi olla juttutyypiltään esimerkiksi reportaasi tai henkilökuva. Narratiivinen feature lainaa kerronnan tekniikkaansa realismin estetiikasta. Tom Wolfe kirjoittaa 1960-luvun uusien journalistien etsinnästä: "By trial and error, by 'instinct' rather than theory, journalists began to discover the devices that gave the realistic novel its unique power, variously known as its 'immediacy', its 'concrete reality', its 'emotional involvement', its 'gripping' or 'absorbing' quality." (Wolfe 1973, 46.)

Wolfe löysi neljä kerronnan keinoa, jotka tekevät realistisen romaanin mukaansatempaavaksi. Hän kutsuu tehokeinoja käsitteellä *devices of realism*. Ensimmäinen niistä on kohtausrakenne: juttu kerrotaan etenemällä kohtauksesta toiseen. Sivuroolissa olevaa suoraan kerrontaa voidaan käyttää esimerkiksi kohtausten välisissä siirtymissä. Realistinen dialogi on realismin keinoista toinen.

Wolfen mukaan dialogi tehoaa lukijaan syvemmin kuin mikään muu yksittäinen keino ja on myös monipuolinen henkilökuvauksen väline. Sisäinen näkökulman kautta lukija viedään henkilöhaamon mielen maailmoihin. Lukija näkee ja kokee maailman henkilöhaamon silmin. Wolfesta jokainen kohtaus tulisi esittää jonkin henkilöhaamon näkökulmasta, koska tällainen kerronta vahvistaa tekstin tunnelatausta. Lukija kokee kohtauksen emotionaalisen todellisuuden henkilöhaamon kautta. Neljänestä tehokkeinosta käytetään ilmaisua *status life*, jolla tarkoitetaan sosiaalisesta asemasta kielivien yksityiskohtien esittämistä jutussa. Siis kaikkien niiden vihjeiden, jotka kertovat ”millä sijalla henkilöt ovat inhimillisessä nokkimisjärjestyksessä ja miten he pärjäävät kamppailussa asemansa säilyttämiseksi tai kohentamiseksi tai jossakin välittömässä tilanteessa.” Käytännössä tämä tarkoittaa yksityiskohtia vaatteista, huonekaluista, puhetyylistä, tavasta suhtautua erilaisessa sosiaalisessa asemassa oleviin. (Wolfe 1973, 46–47; Wolfe 2001, 193.)

Alku, keskikohta ja lopetus

Juttu rakentuu kohtauksista. Kohtaukset ovat elokuvallisia (Gutkind 1997, 46) ja herättävät lukijan mielen kuvittelemaan. Lukija kokee jutun henkilöhaamojen toimivan, elehtivän ja puhuvan (Cheney 2001, 54). Vaikka juttu kertoisi menneisyydestä, kohtaus voidaan kirjoittaa presensissä ja antaa näin lukijalle kokemus silminnäkyvyydestä (Cheney 2001, 11). Kohtausten olisi hyvä sisältää toimintaa, juoksupäätä tarinankerrontaa eteenpäin ja sisältää konfliktin (Gutkind 1997, 34, 46). Narratiivisen jutun kohtaus voi sisältää esimerkiksi kuvausta, dialogia, tajunnanvirtakerrontaa ja eläytymisesitystä (ks. Palmgren 1986, 205). Hyviä kohtauksen aiheita ovat muun muassa onnettomuudet, epäonnistumiset, syntymät, riidat, vastoinkäymiset ja kuolemat. Tiedonhankintavaiheessa havainnoiduista tapahtumista valitaan ne, joissa on eniten draamallista ja visuaalista potentiaalia. (Cheney 2001, 55.)

Kirjoitusoppaiden mukaan kohtauksen funktio riippuu muun muassa siitä, missä vaiheessa juttua kohtaus esitetään. Aloittava kohtaus eli *lead* on kaikkein tärkein. *Lead* vangitsee lukijan jutun ääreen, informoi, mistä jutussa on kysymys, johtaa keskelle toimintaa. (Gutkind 1997, 42; Friedlander ym. 2004, 186.)

Lead menee suoraan asiaan, esittelee lukijalle tapahtumapaikan, tilanteen ja jutun henkilöhaamot (Friedlander ym. 2004, 31). Antiikin retoriikassa puheen aloituksen yhteydessä puhutaan ilmiöstä *captatio benevolentiae*, kuulijan hyväntahtoisuuden tai suopeuden herättäminen (Captatio benevolentiae 2015).

Konflikti esitellään lukijalle mahdollisimman varhain jännitteen synnyttämiseksi. Konflikti sisältyykin jo usein ensimmäiseen kohtaukseen tai jopa jutun ensimmäiseen lauseeseen. Konflikti herättää lukijan kiinnostuksen ja saa lukemaan juttua eteenpäin. Konflikti voi olla henkilöhaamon mielen sisäinen, henkilöiden välinen tai henkilöhaamon ja maailman välinen. Konflikti voi olla esimerkiksi vakava sairaus, riita tai yhteiskunnan suunnalta tuleva uhka. Konfliktia seuraa kehittyminen. Ristiriita kärjistyy kärjistyksensä ja puhkeaa lopulta kliimaksissa täyteen loistoonsa ennen kuin saa päätöksensä loppuratkaisussa. (Friedlander ym. 2004, 30–33.)

Dialogi lisää uskottavuutta

Dialogilla tarkoitetaan jutun henkilöhaamojen välistä vuoropuhelua, monologilla henkilöhaamon yksinpuhelua. Dialogi on Suomessa narratiivisissa jutuissa vain harvoin käytetty kerronnanmuoto (Lassila-Merisalo 2009, 25). Kerronnallisena elementtinä dialogi on toiminnallinen ja karakterisoiva, ja on sanottu, että kaunokirjallisen kerronnankeinoista juuri dialogi on se, joka tempaa lukijan kaikkein tehokkaimmin mukaansa (Wolfe 1973, 46; Cheney 2001, 93).

Narratiivisen journalismin kirjoittajat ovat kritisoineet normaalijournalismia ”sitaattimaniasta”. Esimerkiksi haastattelusta tarjotaan jutusta vain pieniä näytteitä sitaateissa. Reaalimaailmassa ihmiset viestivät kuitenkin keskustelemalla. Keskustelu kaapataan narratiiviseen featureen autenttisen efektin aikaansaamiseksi. Dialogi viestii totuudellisuutta ja sitä, että tämä keskustelu on joskus käyty juuri tällaisena. (Gutkind 1997, 21.)

Lassila-Merisalo pitää dialogia ehkäpä haasteellisimpänä kertomisen tapana narratiiviselle journalismille. Dialogi ei näet ole täysin toimittajan vallassa. Narratiivisen featuren dialogin on oltava realistista, toimittajan on toistettava se lähes sellaisenaan. (Lassila-Merisalo 2009, 25.) Kerrontaan voi upottaa myös monologeja, joilla tarkoitetaan yhden henkilöhaamon puhumia,

suhteellisen pitkiä keskustelun osia, puheita, luentoja tai näiden osia. Ihmisten itseilmaisua on tallennettu esimerkiksi kirjeisiin, oikeuden pöytäkirjoihin, muistelmiin, päiväkirjoihin ja sanomalehtiin. (Cheney 2001, 93–94, 102.) Myös sähköposteja, blogipostauksia, Facebook-päivityksiä, tviittauksia ja tekstiviestejä voi tuoda juttuun dokumentaarisenä materiaalina.

Detaljit ja sisäinen näkökulma

Narratiivinen juttu on ladattu yksityiskohdilla. Yksityiskohdat ankkuroivat jutun lukijan muistissa oleviin kokemuksiin. Samalla ne nostavat pintaan näihin kokemuksiin liittyneitä tunteita. Täsmälliset ja todenmukaiset yksityiskohdat synnyttävät myös uskottavuutta. (Cheney 2001, 38, 42; Gutkind 1997, 47.)

Wolfe pitää tärkeänä erityisesti henkilöahmon statuksesta kertovien yksityiskohtien sisällyttämistä tekstiin. Tällaisia yksityiskohtia voivat olla esimerkiksi ilmeet, eleet, tavat, maneerit, huonekalujen tyyli, sisustus, tavat matkustaa, syödä, huolehtia kodista, käyttäytyä lapsia kohtaan, palvelijoita kohtaan, ”ylempää” ja ”alempää” kohtaan, omaisuus, kävelytyyli ja niin edelleen. Wolfe kutsuu näitä kohtauksen symbolisiksi yksityiskohdiksi. (Wolfe 1973, 47.)

Narratiivisen jutun kontekstissa näkökulmalla tarkoitetaan sitä, kenen silmien kautta lukijalle valotetaan maailmaa, ihmisiä ja heidän toimintaansa. Näkökulmana voi olla joko yksikön ensimmäinen tai kolmas persoona. Yksi juttu kerrotaan yleensä yhdestä näkökulmasta. Näkökulmien vaihtelu rikkoo jutun yhtenäisyyttä ja luo lyhyehköön lehtitekstiin helposti sekavahkon vaikutelman. (Cheney 2001, 120.)

Yksikön ensimmäisessä persoonassa kirjoitettu juttu voi olla sellainen, jossa toimittajakertoja on myös jutun päähenkilö. Narratiivisissa jutuissa tämä on harvinaista, mutta esimerkiksi omaelämäkertoissa yleistä. Toisaalta yksikön ensimmäisessä persoonassa kirjoitettu juttu voi olla sellainen, jossa toimittajakertoja kertoo juttua jostain toisesta henkilöstä eikä itsestään. Tällöin on tärkeää, että minämuotoisesta kerronnasta huolimatta keskiössä on tuo toinen henkilö eikä toimittaja itse. Yksikön ensimmäisessä persoonana näkökulmana soveltuu intiimien, vetävien ja välittömien lähikuvien luontiin. Yksikön kolmannen persoonan näkökulma sen sijaan soveltuu paremmin paljon hahmoja, kuvausta ja tilanteita sisältävien yleiskuvien kirjoittamiseen. Hän -muoto ei ole niin välitön ja persoonallinen kuin minämuoto. (Cheney 2001, 120–123.)

Gonzo-journalismi on narratiivisen journalismin yksi erityinen lajityyppi. Gonzo lähestyy tekstilajina kaunokirjallisuutta ja etäännyy faktapohjaisuudesta. Muoto on keskeisempää kuin välitettävä tietoa. Kuutin mukaan gonzo on ”[a]merikkalaisperäinen journalismin laji, joka pohjautuu voimakkaasti journalistin omaan kokemus- ja elämysmaailmaan. Kyse on journalismista tai journalismin parodiasta, jossa toimittaja omalla subjektillaan itse aiheuttaa monet kuvaamistaan tapahtumista. Nimitys sai 1960-luvun lopulla alkunsa amerikkalaisesta journalistista Hunter Thompsonista, jonka jutuissa esiintyy 'tohtori Gonzo' -salanimeä käyttävä henkilö.” (Kuutti 2012.) Gonzossa korostuu toimittajan rooli aktiivisena toimijana. Tekstilaji on leimallisesti hyvin subjektiivinen ja voi sisältää tendenssimäisiäkin sävyjä. Se ei siis edes pyri aiheensa tasapuoliseen esittämiseen.

Sekä yksikön ensimmäisessä että kolmannessa persoonassa kerrottu juttu mahdollistaa normaalijournalismille epätyypillisen psykokerronnan, hahmojen mielenmaailmasta kirjoittamisen (Wolfe 1973, 46). Psykokerronnan muotoja ovat muun muassa eläytymisesitys ja tajunnanvirtakuvaus. Eläytymisesitys on kertojan tekstiä, joka kuvaa henkilöiden puhetta ja ajatuksia, mutta ei sisällä johtolausetta. Tajunnanvirrassa puolestaan kuvataan sanoilla henkilön vuorosanoja edeltävää tilaa. Tajunnanvirran pääasiallinen muoto on yksikön ensimmäisessä persoonassa tapahtuva sisäinen monologi. Toinen muoto on yksikön kolmannessa persoonassa tapahtuva ajatusreferaatti. Tajunnanvirran viimeistellyin muoto on ajatuspuhe. Siinä monologi on loogista eikä kielioppia rikota niin rankasti kuin yleensä muussa tajunnanvirtakuvauksessa. (Ks. Palmgren 1986, 214–216.)

Kirjallisuus

- Captatio benevolentiae. 2015. Captatio benevolentiae -artikkeli Wikipedia-tietosanakirjassa. https://en.wikipedia.org/wiki/Captatio_benevolentiae. Viitattu 11.12.2015.
- Cheney, T. 2001. *Writing Creative Nonfiction. Fiction Techniques for Crafting Great Nonfiction*. Berkeley: Ten Speed Press.
- Friedlander, E & Lee, J. 2004. *Feature Writing for Newspapers and Magazines. The Pursuit of Excellence*. New York: Pearson.
- Gutkind, L. 1997. *The Art of Creative Nonfiction. Writing and Selling The Literature of Reality*. New York: John Wiley & Sons.
- Kuutti, H. & Puro, J-P. 1998. *Mediasanasto*. Jyväskylä: Atena.
- Kuutti, H. 2012. *Mediasanasto*. <http://www.mediadoc.fi/pdf/G.pdf>. Viitattu 11.12.2015.
- Lassila-Merisalo, M. 2009. *Faktan ja fiktion rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä*. Diss. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Long Play. 2015. *Long Play -verkkomedian internet-sivut*. Long Play Oy. longplay.fi/mikä-long-play. Viitattu 12.12.2015.
- Malmberg, I. 1998. "Uroot ja naaraat – Journalismin kaksi tiedonintressiä". Teoksessa Anu Kantola et al (toim.) *Journalismia! Journasmia?* Juva: WSOY, 41–52.
- Nousiainen, A. 1998. "Reportaasin renessanssi." Teoksessa Anu Kantola et al (toim.) *Journalismia! Journasmia?* Juva: WSOY, 117–136.
- Okkonen, A. 1986. *Toimittajan työ I*. Hämeenlinna: Karisto.
- Palmgren, M-L. *Johdatus kirjallisuustieteeseen*. Helsinki: WSOY.
- Räty, P. 1998. "Henkilökuva ajan kuvana." Teoksessa Anu Kantola et al (toim.) *Journalismia! Journasmia?* Juva: WSOY, 137–150.
- Wolfe, T. 2001. *Täydessä terässä*. Suom. Seppo Loponen. Helsinki: WSOY.
- Wolfe, T. 1973 *The New Journalism*. Teoksessa Tom Wolfe et al (ed.) *The New Journalism with an anthology*. London: Picador, 15–68.